

DOI: <https://doi.org/10.32820/2074-8922-2023-81-114-123>
УДК 37.091.39

ПОРТФОЛІО ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ ОЦІНЮВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ТА ШЛЯХ ДО САМОМОТИВАЦІЇ В АДАПТИВНОМУ НАВЧАННІ

© Скороходова І. Є.

Українська інженерно-педагогічна академія

Інформація про автора

Скороходова Ірина Євгенівна: ORCID 0000-0001-9468-7760; 20irinka03@gmail.com; аспірантка
Українська інженерно-педагогічна академія; вул. Університетська, 16, м. Харків, 61003, Україна.

Система оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти, як і самий соціальний інститут освіти, останнім часом зазнає значних змін та перетворень, основним з яких є глобальна трансформація підходів до оцінювання навчальних досягнень студентської молоді. Якщо раніше основна увага під час оцінювання приділялась обсягу та якості накопичених студентом теоретичних знань, то в сучасних реаліях це вже не є ефективним чинником. Зараз актуальним є не обсяг накопиченого здобувачем освіти теоретичного матеріалу, а вміння творчо, якісно і креативно використати його, як в професії так і в житті в цілому. У статті розглянуто поняття освітнє портфоліо та портфоліо здобувача освіти, визначені переваги та недоліки використання портфоліо, узагальнено алгоритм та етапи формування портфоліо, визначено структуру та розроблені основні розділи портфоліо. Проаналізовано доцільність впровадження портфоліо, як інноваційний спосіб оцінювання досягнень здобувачів освіти. Портфоліо в освіті є інструментом для збирання, оцінювання та відображення досягнень здобувачів освіти. Воно може включати академічні результати, проекти, творчі роботи, відгуки викладачів та підтримуючі матеріали. Для здобувача освіти важливо мати якісне та змістовно наповнене портфоліо, щоб виділитися серед інших кандидатів при вступі та впродовж усього навчання. В подальшому воно успішно використовується для пошуку професійного шляху через профільне навчання та вступ на ринок праці. Портфоліо дозволяє здобувачам освіти демонструвати свої командні навички, креативність, самостійну роботу та інші вміння, які не завжди можна виміряти стандартними тестами. Це також стимулює самомотивацію здобувачів освіти, оскільки дозволяє їм бачити свої прогреси та досягнення. Адаптивне навчання передбачає індивідуалізацію процесу навчання, зокрема швидкість та методи, що відповідають потребам кожного здобувача освіти. Використання портфоліо дозволяє викладачам відстежувати особистий прогрес кожного здобувача освіти та використовувати цю інформацію для розробки більш індивідуалізованого навчального плану. Надавати зворотній зв'язок та підтримку студентам у їхньому навчанні.

Ключові слова: студентоцентризм, мотивація, самомотивація, самооцінка, портфоліо здобувача освіти, оцінювання індивідуальних досягнень, автентичне оцінювання, адаптивне навчання.

I. Skorokhodova "Portfolio as an innovative tool for assessing individual achievements of students and a way to self-motivation in adaptive learning"

The system of assessment of students' learning achievements, as well as the social institution of education itself, has recently undergone significant changes and transformations. The main one is the global transformation of approaches to assessing student achievement. If earlier the main focus of assessment was on the volume and quality of theoretical knowledge accumulated by the student, in today's realities this is no longer an effective factor. What matters now is not the amount of theoretical material accumulated by the student, but the ability to use it creatively, efficiently and effectively, both in the profession and in life in general. The article considers the concepts of educational portfolio and portfolio of an education applicant, identifies the advantages and disadvantages of using a portfolio, summarises the algorithm and stages of portfolio formation, defines the structure and develops the main sections of the portfolio. The feasibility of introducing a portfolio as an innovative way to assess the achievements of educational institutions is analysed. A portfolio in education is a tool for collecting, evaluating and displaying the achievements of students. It may include academic results, projects, creative works, teacher feedback and supporting materials. It is important for an applicant to have a high-quality and meaningful portfolio to stand out among other candidates when applying and throughout their studies. Subsequently, it is successfully used to find a professional path through specialised training and enter the labour market. Portfolios allow students to

demonstrate their teamwork, creativity, independent work and other skills that cannot always be measured by standardised tests. It also stimulates learners' self-motivation by allowing them to see their progress and achievements. Adaptive learning involves individualising the learning process, including the pace and methods that meet the needs of each student. The use of portfolios allows teachers to track the personal progress of each student and use this information to develop a more individualised curriculum. Provide feedback and support to students in their studies.

Keywords: student-centredness, motivation, self-motivation, self-esteem, student portfolio, assessment of individual achievements, authentic assessment, adaptive learning.

У процесі модернізації освіта стає все більше спрямованою на розвиток індивідуальних навичок та компетенцій здобувачів освіти. Розвиток сучасної освіти скерований на активний пошук шляхів та можливостей для того, щоб кожен здобувач освіти зміг розкрити свій індивідуальний потенціал, який буде об'єднувати спільні професійні і особисті інтереси. Одним із ключових інструментів є компетентнісний підхід. Для його реалізації слід приділити увагу досягненням провідних груп компетентностей, які збагачуються і поглиблюються протягом освітньої діяльності та зорієнтовуються на пошук творчого підходу при вирішенні поставлених задач, плануванні власної діяльності, самооцінюванні та рефлексії. Оцінювання цих досягнень стає важливим завданням для викладачів та адміністрації освітніх закладів. Одним з інноваційних інструментів оцінювання є використання портфоліо, яке дозволяє здобувачам освіти демонструвати свої досягнення та прогрес в опануванні профільних дисциплін.

Постановка проблеми. Фокус уваги при трансформації в освіті чітко спрямований на особистість здобувача освіти, як найвищу соціальну цінність. Згідно з вимогами, викладачі намагаються максимально розвинути унікальні здібності здобувача освіти, надати їм важливі життєві орієнтири і сформувати компетентності, які спрямують їх до успішної самореалізації в особистому і суспільному житті дорослої людини, стати справжнім фахівцем у своїй галузі, свідомим і активним громадянином. Проблемаю більшості навчальних закладів є те, що під час оцінювання здобувачів освіти основна увага приділяється обсягу та якості накопичених теоретичних знань. У сучасних умовах це не ефективно, тому що звужує функції самооцінки і обмежує можливості його всебічного розвитку. Ефективне формування ключових та предметних компетентностей вимагає нового підходу до оцінювання освітніх досягнень, використання різних форм і методів, які допомагають активізувати

мотиваційні, розвивальні, діагностичні, коригувальні та прогностичні функції навчання, дозволяють викладачу системно відстежувати особистісний розвиток кожного здобувача освіти.

Аналіз дослідження. Історія портфоліо розпочинається в XV-XVI столітті в західноєвропейських країнах. В епоху Відродження художники й архітектори приносили з собою «портфоліо», коли подавали заявку на вступ до Академії мистецтв. За вмістом портфоліо можна було зробити висновок про якість роботи кандидатів та оцінити їх професійні навички.

Ідея застосування портфоліо у сфері освіти вперше з'явилась у 1980 році в Сполучених Штатах Америки і звідти широко поширилася по всьому світу, але найбільшою популярністю вона користувалась в Канаді, Японії та багатьох європейських країнах. Сфера його застосування постійно розширюється, і воно використовується на всіх рівнях освіти. Уже в кінці 80-х років минулого століття з'явилася література, присвячена використанню портфоліо у сфері освіти. Однак величезна кількість підручників, в яких кожен автор висловлював своє бачення проблеми, призвело до того, що чіткого визначення терміну портфоліо в освіті немає і сьогодні.

Термін «портфоліо» з'явився в галузі педагогіки в 19 ст. За допомогою зібраних у портфоліо документів можна було скласти думку про якість роботи, оцінити професійний рівень претендентів на посаду [4].

Цікаво зазначити, що елемент портфеля результатів навчання (портфоліо) широко використовувався у вітчизняній педагогіці на початку 20 століття. Однак в українській освітній практиці ця ідея не знайшла широкого застосування і не стала невід'ємним елементом.

Технологія «портфоліо» прийшла в педагогіку як і запит на нову освітню парадигму. У цьому сенсі як ідея самоперевірки, так і термін «портфоліо», як і раніше, використовується художниками, модельєрами, фотографами з України та інших країн світу. Ідея портфеля (папки

індивідуальних досягнень здобувача освіти) стає в нашій країні дедалі популярнішою.

Деякі науковці стверджують, що школа XXI сторіччя – це «школа портфоліо», портфоліо є важливим елементом у модернізації освіти, оскільки дозволяє фіксувати особисті інтереси та освітні досягнення. Портфоліо розглядається в роботах Гальської Н., Полат Є., Прутченкова О. як метод відстеження і документації академічних успіхів. Як метод розвитку здатності аналізувати та оцінювати процеси розвитку особистості підкреслюють Бірюкова Н., Опаріна Н. Так, Загвоздкін В. розглядає портфоліо як ще один спосіб оцінки. Досвід українських викладачів вказує на те, що портфоліо також може бути корисним фахівцям із формальною кваліфікацією, які підтверджують свої професійні навички та висловлюють бажання скласти індивідуальний план професійного розвитку [5]. Проте сучасні психолого-педагогічні дослідження підтверджують, що концепція портфоліо пов'язана з новим розумінням сутності освітнього процесу в навчальних закладах та новими цілями вищої освіти.

Слово "портфоліо" має практично однакове значення в перекладі з різних мов – «збірка виконаних робіт та напрацювань певної особи».

У педагогічній літературі портфоліо характеризується як:

- збірка робіт здобувача освіти, яка всебічно демонструє як його навчальні результати, так і зусилля, докладені до досягнення;

- виставка навчальних досягнень за відповідний період навчання (семестр, рік).

Технологічні ресурси портфоліо особливо важливі в контексті парадигм, заснованих на компетенціях, які оцінюють результати навчання. Куку С.Ю. пропонує звернути увагу на Е-портфоліо як на сучасну систему оцінювання компетенцій фахівця та динаміки його професіоналізму, яке можна розглядати як резюме нового покоління [6].

Основним об'єктом соціального інституту освіти в сучасному суспільстві є особистість здобувача освіти. Студоцентризм – це основний напрямок і вектор у роботі освітніх закладів всіх рівнів акредитації. Тому завданням закладів освіти є забезпечення індивідуальної траєкторії розвитку кожного здобувача освіти, прогресу в опануванні навчальним досвідом як основою компетентності та використання портфоліо як

інноваційного інструментарію оцінювання та шлях до самомотивації.

Як казав Ернест Хемінгуей, «...ніхто не може продемонструвати світу, який я є, яскравіше, ніж це зміг зробити я сам. Ніхто не може заховати себе від собі подібних, оскільки кожний вчинок людини, кожний акт творчості говорить про його автора».

Портфоліо – це якісно новий підхід у предметній та суб'єктній педагогіці, який має на меті не лише формування знань, умінь і навичок, а й створення умов для саморозвитку особистості та стимулювання автономної позиції для досягнення конкретних результатів через творчу, дослідницьку та проектну діяльність. Портфоліо – це спланована і спеціально організована добірка індивідуальних матеріалів і документів, які демонструють зусилля, компетенції та досягнення особистості в різних сферах професійної діяльності. Це новий підхід до освіти, оскільки кожен здобувач освіти, викладач і батьки зацікавлені в тому, щоб продемонструвати розвиток, діяльність, здібності і, зокрема, таланти. Портфоліо має загальноосвітню функцію та особливу роль у вихованні культури презентації себе та своїх конкретних досягнень.

Портфоліо є одним з ефективних інструментів, які допомагають зберегти самомотивацію. Самомотивація – це усвідомлення та прийняття поточної роботи, відповідальність за її результати та контроль за її виконанням. Самомотивація є ключовим елементом для досягнення успіху в усіх сферах життя. Ключові аспекти самомотивації включають моніторинг прогресу, заохочення до самовдосконалення, постановку цілей і прагнення до них, а також стимулювання впевненості.

Баликіна Є.М. виділяє три основні характеристики портфоліо [1]:

- 1) основна ідея портфоліо полягає в тому щоб дати кожному можливість проявити свої здібності, продемонструвати свої сильні сторони і максимально розкрити свій творчий потенціал;

- 2) розвиток здібностей до аналізу діяльності, самоорганізації, самоконтролю, самооцінки, а також позитивного ставлення до критики своєї діяльності;

- 3) самоусвідомлення і самовідчуття своїх результатів, розуміння динаміки їх зростання.

Скальська Л. стверджує, що: «Портфоліо також є технологією автентичного оцінювання освітньої і професійної діяльності. Це

індивідуальний, персонально підібраний пакет матеріалів, які, з одного боку, демонструють результат роботи, а з іншого, містять інформацію, яка характеризує способи аналізу і планування діяльності здобувача освіти та викладача» [7].

Сьогодні оцінювання успішності здобувачів освіти та його принципи зазнають справжньої трансформації.

Важливою є думка Фідкевич О., який зазначав: «Завдяки принципу партнерства найбільш виразно проявляються переваги портфоліо як технології формування оцінювання, порівняно із іншими, особливо із традиційними формами оцінювання».

Оцінювання – це процес збору даних для прийняття рішень. Оцінювання – це система відповідних рішень і дій. Спочатку ми маємо визначитися, що оцінювати, лише потім – як оцінювати. Справжнє оцінювання відображає не тільки навчальний досвід здобувача освіти, але і його саморозвиток у різних напрямках.

Оцінювання може і повинно бути джерелом пропозицій до розвитку.

Автентичне оцінювання представлено на рисунку 1.

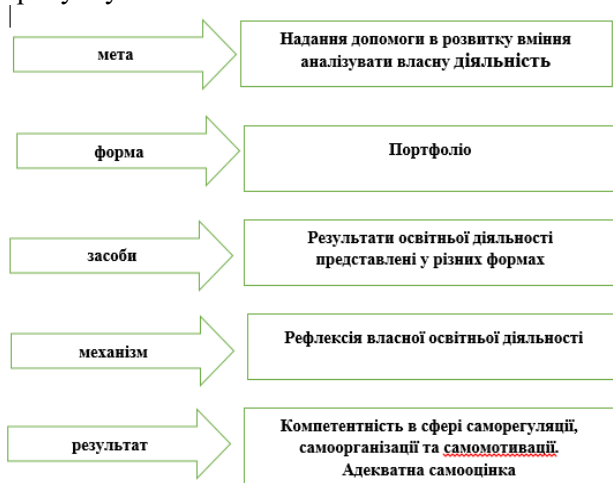

Рис. 1. Автентичне оцінювання

Цикл оцінювання (за принципом реагування) складається з 5 компонентів представлених на рисунку 2.

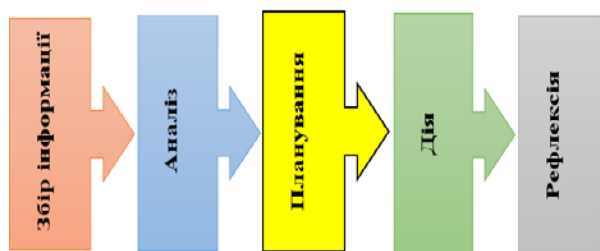

Рис.2. Компоненти оцінювання

Освітнє портфоліо – це форма організації освітніх продуктів навчальної діяльності здобувачів освіти, а також аналіз відповідних інформаційних матеріалів, які підлягають детальному кількісному й якісному оцінюванню.

Портфоліо здобувача освіти – папка, в якій зібрані документи, що підтверджують відмінності та досягнення особистості. Портфоліо сприяє самоорганізації навчальної діяльності, допомагає планувати, відстежувати й корегувати індивідуальну освітню траєкторію здобувача освіти, аналізувати суб'єктивний досвід, набутий у різних видах діяльності – навчальній, творчій, соціальній, комунікативній.

Освітній портфоліо може бути корисним для здобувачів освіти при виборі профілю навчання в старшій школі, при вступі до вищого навчального закладу як додатковий документ, а також при пошуку роботи як свідоцтво практичного й соціального досвіду.

Портфоліо, сформовані в освітньому просторі, інтегруються в системи оцінювання професійної діяльності та послуг, дозволяючи здобувачам освіти розвивати професійні навички на ранній стадії.

Портфоліо – новітня і популярна технологія, яка постійно розвивається. Ця технологія відповідає таким потребам сучасного життя. По-перше, потребам навчальних закладів, які готують учнів середніх шкіл; по-друге, потребам компаній, які вдосконалюють всю систему освіти. Щоб задовольнити ці потреби, технологія портфоліо постійно розширює простір та форми реалізації.

Із портфоліо працює як сам здобувач освіти, так і викладач. Для здобувача освіти портфоліо – це організатор його навчально-дослідницької роботи, технологія та місце збору матеріалів, аналізу інформації, інструмент самооцінки, рефлексії та самовдосконалення. Для викладача портфоліо представляє зворотний зв'язок зі здобувачем освіти та інструмент для оцінювання його діяльності.

Здобувачі освіти можуть використовувати портфоліо як засіб демонстрації своїх успіхів викладачам, щоб отримати відповідні оцінки з предмету та фінансову винагороду, а випускники можуть використовувати портфоліо для роботодавців, щоб знайти роботу та отримати кращі умови праці.

Від початку до кінця створення портфоліо здобувач освіти занурений у творчу роботу з формування свого індивідуального

стратегічного плану саморозвитку. Зусилля щодо виконання плану спрямовані на вирішення стратегічних завдань (окремих стратегій), що є безліччю дій, які мають бути здійснені відповідно до прийнятого плану.

Завдяки тому, що над портфоліо здобувач освіти працює індивідуально та самостійно, досягаються деякі педагогічні цілі, які ставить перед собою вища освіта. Воно сприяє:

- самомотивації для освітніх та наукових досягнень;
- розумної реалізації самоосвіти для розвитку професійних та загальнокультурних компетенцій;
- розвитку вміння об'єктивно оцінити рівень своєї професійної компетентності,
- формування вміння представляти себе та ділитися результатами своєї роботи;
- підвищення конкурентоспроможності майбутніх спеціалістів;
- формування налагодженої системи діагностики професійного та особистісного розвитку;
- саморозвитку та професійного самовдосконалення;
- подальшого працевлаштування випускників.

Але помилково вважати, що створення портфоліо здобувача освіти – виключно творча робота. У зв'язку з тим, що портфоліо знаходить все ширше застосування, його зміст стає більш типізованим, а тому поступово складаються загальні підходи до змісту та структури цього документа.

Вагомою перевагою портфоліо як альтернативного способу оцінювання, є можливість створювати для кожного здобувача освіти ситуацію успіху. Зокрема для тих, кому важко дається навчання загалом чи виникають ускладнення під час опанування окремих дисциплін, тем, конкретних вмінь та навичок або є ускладненим їх практичне застосування. Ситуації успіху є основою для формування у здобувачів освіти адекватної самооцінки, яка, у свою чергу, є невід'ємною частиною здорової особистості. Тому портфоліо є ефективним інструментом для формування самооцінки. Якщо зосередити увагу на здобувачах освіти з низьким рівнем успішності, позитивне значення використання портфоліо як методу оцінювання стає ще більш очевидним. Використання балів призводить до постійного негативного оцінювання таких здобувачів освіти, що може спричинити психотравмуючий ефект та значно знизити самооцінку, незалежно від віку. В результаті у таких учнів активуються

компенсаторні механізми, що часто призводить до деструктивної поведінки як у навчальному закладі, так і поза ним, що з часом може спричинити стійку соціальну дезадаптацію. Ситуація успіху, яку забезпечує портфоліо через відсутність шкали «краще/гірше», сприяє підвищенню самооцінки у здобувачів освіти з ускладненнями в опануванні знань та вмінь. Адекватна самооцінка себе є основою для встановлення правильних цілей, поступового досягнення їх, розвитку навичок самоконтролю, самопізнання та інших. Використання портфоліо є ефективною технологією формування оцінювання, яка має багато переваг порівняно з традиційними методами оцінювання.

Портфоліо суттєво розширює діагностичні можливості куратора групи, оскільки він отримує цілісну картину поетапного навчального та особистісного розвитку кожного здобувача освіти. Портфоліо відображає не тільки рівень засвоєння навчальної інформації, фактологічних та алгоритмічних знань та вмінь студентом, але й його творчу, соціальну та комунікативну діяльність. Відмінності портфоліо від традиційних методів контролю та оцінки полягають у тому, що воно не лише точно визначає рівень засвоєння навчальної інформації, але й відображає ширший спектр здібностей та досягнень здобувачів освіти. Куратор групи отримує більш повну картину, засновану на інформації про рівень сформованості у здобувача освіти ключових та предметних компетентностей. Портфоліо має значний вплив на здобувачів освіти, оскільки стимулює їхню мотивацію досягати кращих результатів, допомагає зрозуміти зміст та критерії оцінювання, розвиває активність, самостійність, настійливість, творчість, а також здатність до адекватної самооцінки, рефлексії, цілепокладання та планування з подальшою поетапною реалізацією задуманого.

Портфоліо – це метод оцінювання, який передбачає формування у здобувачів освіти уміння ставити мету, планувати й організовувати власну навчальну діяльність, а також становить накопичення різних кейсів робіт, що засвідчують рух в індивідуальному розвитку, активну участь в інтеграції кількісних і якісних оцінок, підвищення ролі особистої самооцінки.

Технологія портфоліо реалізує такі функції в освітньому процесі [2, 3]:

- діагностичну (фіксуються зміни та зростання (динаміка) показників за певний період часу);

- цілепокладання (підтримує освітні цілі, сформульовані стандартом);
- мотиваційну (заохочує здобувачів освіти, викладачів та батьків до взаємодії та досягнення позитивних результатів);
- змістовну (максимально розкриває весь спектр досягнень та виконуваних робіт);
- розвиваючу (забезпечує безперервність процесу розвитку, навчання та виховання від курсу до курсу);
- рейтингову (показує діапазон і рівень навичок та умінь).

Слід додати:

- навчальну (створює умови для формування основ кваліметричної компетентності);
- коригуючу (стимулює розвиток в межах, що умовно задаються стандартом і суспільством).

Ще однією важливою функцією портфоліо є розвиток конкурентних переваг. У такий спосіб здобувачі освіти вчаться об'єктивно оцінювати себе та свої сильні сторони.

Портфоліо є не лише інноваційним інструментом оцінювання, а й допомагає досягати важливі педагогічні цілі:

- мотивує до навчальної діяльності здобувачів освіти;
- заохочує їх активність та самостійність, розширювати можливості навчання та самонавчання;
- простежує індивідуальний прогрес у процесі навчання;
- розвиває навички рефлексивної та оціночної діяльності здобувачів освіти;
- формує вміння вчитися, ставити цілі, планувати та організовувати власну навчальну діяльність;
- сприяє індивідуалізації (персоналізації) освіти здобувачів освіти;
- закладає додаткові передумови та можливості для успішної соціалізації.

Портфоліо відповідає інтересам і здобувачів освіти, і куратора групи, а тому може стати для них ефективним засобом зв'язку і взаємодії у навчально-виховному процесі.

Основні характеристики портфоліо відображають освітні результати здобувачів освіти відповідно до нормативних документів, зосереджені як на освітньому процесі, так і на сформованих компетенціях; засвідчують володіння різними способами діяльності; містять роботи, що демонструють використання різноманітних методів і прийомів навчання; включають зразки робіт і зафіксовані результати оцінювання цих робіт

самим здобувачем освіти, викладачем, батьками.

Важливість використання портфоліо як засобу оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти зумовлена певними перевагами цього методу, а саме:

– індивідуалізований підхід: портфоліо дозволяє здобувачам освіти представляти свої найкращі роботи та досягнення, що дозволяє оцінити їх індивідуальні сильні сторони та прогрес.

– збалансована оцінка: крім тестів, заліків та екзаменів, портфоліо дозволяє оцінити різноманітні аспекти навчання, такі як проектна робота, дослідницькі навички, рефлексія тощо.

– розвиток навичок: здобувачі освіти, які створюють портфоліо, отримують навички організації та презентації своїх робіт, що корисно для майбутньої кар'єри.

– відкрите спілкування: використання портфоліо відкриває можливості для більш прямого спілкування між викладачем та здобувачем освіти, сприяючи зростанню взаєморозуміння і підтримки.

Звичайно, при використанні портфоліо для оцінювання слід враховувати кількість та якість робіт, а також надавати достатньо часу для їх організації та перегляду. Крім того, необхідно забезпечити конфіденційність та безпеку внесених до портфоліо даних студентів.

Незважаючи на багато переваг, використання портфоліо має свої недоліки:

– на ведення та використання портфоліо необхідно витратити значну кількість часу (допомога здобувачам освіти у відборі матеріалу для портфоліо, надання зворотного зв'язку та регулярний огляд прогресу у навчанні);

– складно визначити правильний баланс між вимогами до портфоліо та можливостями для студентської творчості;

– при визначенні обсягу портфоліо необхідно намагатися максимізувати переваги навчання та мінімізувати навантаження;

– труднощі у процесі оцінювання портфоліо (оцінювання має базуватися на високому ступені об'єктивності).

Створення освітнього портфоліо має на меті підтвердження прогресу учня під час навчання, його досягнень у навчально-пізнавальній діяльності та власних зусиль. Це дозволяє зосередити увагу на знаннях і вміннях у певній темі, розділі або дисципліні, що сприяє якісній оцінці. Основний акцент робиться на самооцінці, а не на зовнішній оцінці навчання.

Викладач має розуміти, що портфоліо створюється здобувачем освіти для оцінювання власного прогресу. Викладач виступає як консультант та координатор, допомагаючи здобувачеві освіти організувати процес створення портфоліо. Тому на початковому етапі і під час роботи над ним, мотивація здобувача освіти повинна бути високою, оскільки цей процес є творчим і вимагає зусиль у навчанні.

Алгоритм створення портфоліо містить такі кроки:

- мотивація (здобувач освіти має чітко розуміти навіщо йому працювати з портфоліо);
- визначення виду портфоліо (вид може визначити викладач або обрати здобувач освіти);
- визначення часових меж роботи над портфоліо (в закладі освіти, під час проектної чи дослідницької роботи; визначення загальної структури портфоліо);
- визначення критеріїв оцінювання (обговорюється і визначається разом з здобувачем освіти);
- визначення способів оцінювання (доцільно ще до початку роботи над портфоліо обговорити з здобувачами освіти, яким чином буде оцінюватися портфоліо, чи обов'язково будуть оцінюватися всі матеріали, рубрики, розділи, що саме є об'єктом оцінювання).

Здобувач освіти повинен навчитися:

- відбирати та оцінювати інформацію;
- точно визначати цілі, яких він хотів би досягти;
- планувати свою діяльність;
- давати оцінки та самооцінки;
- відстежувати власні помилки та виправляти їх.

Порядок етапів, які необхідні при формуванні портфоліо (представлені на рис. 3), а опис цих етапів розглянемо більш детально:

Рис. 3. Етапи створення портфоліо

1. Визначення змісту та цілей створення портфоліо. Важливий етап, оскільки практично вся діяльність зі створення та використання портфоліо будується залежно від поставлених у межах цілей. Чим чіткіше виявлено підставу необхідності створення портфоліо, чим конкретніше поставлені цілі його використання, тим більш ймовірним є досягнення успішних результатів на всіх наступних етапах.

На цьому етапі визначають, хто стане суб'єктом (власником) портфоліо, а хто суб'єктом (організатором) портфоліо-технології. У чому їхній інтерес? На які результати очікує кожна зацікавлена сторона? Яким у зв'язку з цим буде їхній внесок? Обговорення цих питань є змістом роботи першому етапі.

2. Накопичення та збирання артефактів (підтвердження компетентності). Виходячи з розробленої структури портфоліо, необхідно намітити організаційний план роботи, що забезпечує пошук, збирання необхідних матеріалів. План повинен містити терміни, заходи та відповідальних за їх виконання. Це може бути індивідуальний чи груповий план.

3. Відбір інформації. Перегляд та оцінка зібраних артефактів та визначення тих, які демонструють досягнення відповідно до обраних критеріїв та зовнішніх вимог. На цьому етапі основне завдання – відібрати матеріал у портфоліо, перевести його за потреби в електронну форму, відібрати програмне забезпечення, що відповідає завданням, умовам демонстрації та зберігання. На цьому етапі можуть виявитися надмірність або незмістовність зібраних даних, складність рознесення зібраних артефактів за запропонованими структурою розділів портфоліо. Тому на цьому етапі доречні форми роботи, які передбачають спільну діяльність щодо пошуку, обговорення, коригування, уточнення розділів портфоліо, консультування.

4. Рефлексія. Оцінка свого зростання, і навіть недоліків свого розвитку. Написання рефлексивних матеріалів портфоліо. Для робочого портфоліо рефлексія проводиться в ключових точках навчання, наприклад, після завершення освоєння деяких закінчених фрагментів предметних галузей. Для портфоліо, що використовується для працевлаштування, рефлексія передує опису практики або реальної роботи зі спеціальності. Для оцінного портфоліо рефлексія представляється як рецензії.

Рефлексія будується навколо з'ясування так званих точок опори – вже наявних знань, умінь, навичок, які дозволяють досягати успіхів у рамках портфоліо – технології та точок

зростання – дефіцитів та труднощів, що гальмують досягнення запланованих результатів.

Рефлексивне осмислення точок опори та точок зростання дозволяє:

- зафіксувати особливості руху в діяльності щодо очікуваних результатів, а також значні зміни, які відбуваються у самому суб'єкті діяльності;

- через усвідомлення отриманої практики перевести їх у досвід, яким можна скористатися надалі;

- на основі отриманого вище, робити висновки та своєчасно коригувати подальшу діяльність, роблячи її більш ефективною.

5. Перспективна оцінка. Порівняння власних позицій із зовнішніми вимогами і встановлення майбутніх цілей. Це сприяє професійному зростанню та стимулює потребу у безперервній освіті.

6. Презентація. Презентація – це подання матеріалів портфоліо особам, зацікавленим у інформації про досягнення його власника, плани щодо його подальшого саморозвитку.

Реалізація технології портфоліо здійснюється в певному алгоритмі:

1. Формування мотивації - чітке обґрунтування призначення портфоліо і добровільне рішення на участь кожного учасника (автора).

2. Визначення моделі і виду формованого портфоліо. Пропозиція може виходити від викладача, куратора, або вибір робить здобувач освіти на власний розсуд.

3. Визначення та встановлення проміжку часу роботи над портфоліо.

4. Розробка структури.

5. Співвідношення критеріїв оцінки матеріалу і документа.

6. Презентація портфоліо і рефлексія.

Структура портфоліо

Портфоліо створюється протягом усього періоду навчання та здобувач освіти з перших днів вступу до навчального закладу усвідомлює те, що він сам відповідає за своє майбутнє, за свою кар'єру.

Для того щоб отримати якісний документ, здобувачу освіти при оформленні портфоліо рекомендується дотримуватись наступних правил та рекомендацій:

- достовірність поданих відомостей;
- вести записи регулярно;
- обов'язково вказувати дати, наприклад, коли було отримано нагороду, грамоту або взято участь у заході;
- вносити всі види інформації, які навіть здаються нині незначними;

- точність і естетичність оформлення; повнота і комплектність матеріалів і документів;

- наочність (таблиці, діаграми, копії документів);

- не допускати стилістичні та орфографічні помилки, а також неточно відображену інформацію;

- обов'язково наявність у портфоліо чітко сформульованого змісту (з назвами розділів, найменуваннями матеріалів тощо).

Для створення систематизованого і впорядкованого портфоліо для зручності його використання необхідні три обов'язкових елемента:

1. Супровідний (інформаційний) лист розробника і власника з коротким описом цілей, завдань і призначення документа.

2. Зміст, що включає перелік основних елементів.

3. Висновки ґрунтуються на самоаналізі та прогнозуванні (плануванні) майбутнього.

Основні розділи портфоліо:

Розділ 1. Вступ. Короткий опис портфоліо, його мета. Розповідь про себе з найбільш важливими біографічними поясненнями.

Титульний лист.

Резюме.

Інформація по складанню резюме:

Контактна інформація

Прізвище та ім'я:

День, місяць і рік народження:

Адреса проживання:

Номер телефону:

Email:

Загальна інформація:

Трохи про мене:

Режим дня:

Я вмю:

Я люблю робити:

Мої враження:

Освіта, практика, майстер – клас:

Школа/місце навчання:

Рік вступу – рік закінчення:

Опис професійної діяльності:

Мова:

Таблиця 1

Рівень:	Починаю	Практикую	Вільно/рідна мова
Розуміння			
Розмова			
Читати			
Писати			

IT досвід: налаштування сайтів, пакет Microsoft Office, комп'ютерні ігри, соціальні мережі.

Таблиця 2

Рівень:		
Нижній проміжний	Практикувався	Експерт

Водійські права.

Розділ 2. Мої досягнення. Досягнення здобувача освіти, його досвід, підкріплений прикладами з навчального процесу, передпрофесійного та, можливо, науково – дослідного (офіційні документи; життєвий досвід; навчальний процес; спортивні та творчі досягнення).

Розділ 3. Я у світі людей. Інформація про насиченість суспільного життя здобувача освіти, комунікаціях, інтересах та захопленнях (громадське життя студента, друзі та кохані люди, мої кумири, захоплення та інтереси).

Розділ 4. Погляд на себе і в майбутнє. Оцінка себе як особистості, власних ідеалів та цінностей, своїх переваг та недоліків, життєвих цілях, поглядів на навколишній світ, прогнозування майбутнього, особисті та професійні плани, а також методи їх досягнення.

Таблиця 3.

Аналіз причин та наслідків:

У чому моя проблема, слабка сторона?	Що мені заважає?	В чому моя сильна сторона, що мені допомагає?	На що потрібно звернути увагу?

Розділ 5. «Висновок для... Підведення підсумків всього описаного і сказаного, і привернення уваги того, кому представлено документ, на найважливіших акцентах Вашої особистості, компетенціях, що є життєвим у професійному досвіді, життєві та професійні плани.

Розділ 6. Відгуки про якість реалізації діяльності здобувача освіти та його результати. У цьому розділі можуть бути представлені відгуки викладачів, керівників різних рівнів, колег, рецензії на навчання, рекомендаційні листи.

Список використаних джерел

1. Балькіна Е. Н. Реализация комплексного электронного «портфеля образовательных достижений» студента (на примере специализации «Историческая информатика») / Е. Н. Балькіна //

Бажаною вимогою є наявність рефлексивного коментаря до матеріалу кожного розділу, в якому здобувач освіти пояснює, чому він вважає цю роботу своїм досягненням.

Портфоліо не повинно бути архівом усіх минулих досягнень. Найбільш вдалий варіант – це показ прогресу майстерності і зростання професіоналізму в діяльності здобувача освіти.

Висновки. Портфоліо – це сучасна, ефективна технологія оцінювання, що має низку особливостей та переваг в порівнянні з традиційними способами. Портфоліо є своєрідним звітом досягнень і захоплень здобувача освіти. Портфоліо дозволяє відстежувати прогрес у різних сферах розвитку, оцінювати здібності застосувати набуті знання на практиці. Портфоліо допомагає розвинути здатність самооцінювання, підвищує самомотивацію, дає змогу досягти кращих результатів у освітньому процесі, розвиває навички планування і встановлення цілей. Крім того, кейси робіт зібраних в портфоліо допомагають викладачу виявити приховані здібності здобувача освіти, та зосереджуються на подальшого їх розвитку.

В адаптивному навчанні портфоліо може використовуватися як інструмент для оцінювання прогресу здобувача освіти, його здібностей та досягнень. Воно дає можливість здобувачам освіти продемонструвати свої навички, знання і професійний рівень через конкретні приклади та результати своєї роботи. Адаптивне навчання, у свою чергу, використовує персоналізовані підходи до навчання, враховуючи індивідуальні потреби та здібності кожного здобувача освіти. Такий підхід дозволяє забезпечити ефективне навчання, враховуючи конкретні особливості кожного учасника освітнього процесу. У зв'язку з цим використання портфоліо як інноваційного інструменту оцінювання індивідуальних досягнень здобувачів освіти в адаптивному навчанні може стати корисним інструментом для визначення потенціалу здобувача освіти та відстеження його прогресу з часом. Така оцінка може бути більш об'єктивною і забезпечити цілеспрямовану підготовку учасника освіти, допомагаючи йому поступово покращувати свої навички та досягати своїх освітніх цілей у відповідності до його потреб та здібностей.

Круг ідей: междисциплинарные подходы в исторической информатике : науч. тр. 10-ой конф. Ассоциации "История и компьютер" / Москов. гос. ун-т ; под ред. Л. И. Бородкина, И. М. Гарсковой. – М. : МГУ, 2008.

2. Бахмат Н. В. Моделювання портфоліо педагога : навч.-метод. посібник / Н. В. Бахмат ; Кам'янець-Подільський нац. ун-т імені Івана Огієнка. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – Кам'янець-Подільський : ПП Буйницький О.А., 2014. – С. 11-12.

3. Василенко Н. В. Портфоліо педагога й учня / Н. В. Василенко. – Київ : Основа, 2010. – 63 с.

4. Васильченко Л. В. Технологія портфоліо в освіті / Л. В. Васильченко // Управління школою. – 2007. – № 13. – С. 12-15.

5. Кендюхова А. А. Професійне портфоліо: територія успіху сучасного педагога : [навч.-метод. посіб.] / А. А. Кендюхова. – Кіровоград : КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2016. – 36 с.

6. Куку С. Ю. Електронні портфоліо та веб-портфоліо / С. Ю. Куку // Наукові записки НаУКМА. Комп'ютерні науки. – 2007. – Т. 73. – С. 23-26.

7. Методичний вісник: Портфоліо як засіб підвищення якості освіти. / упоряд. Скальська Л., Нижник О., Дутчак А., Клімковська С. – Івано-Франківськ : ОППО, 2009. – Вип. 2. – 59 с.

References

1. Bakhmat, NV 2014, *Modeliuvannia portfolio pedahoha [Realization of complex electronic "portfolio of educational achievements" of a student (on the xample of specialization "Historical Informatics")]*, PP Buinytskyi O.A., Kamianets-Podilskyi.

2. Balykyna, EN 2008, 'Realyzatsiya kompleksnoho elektronnoho «portfelia obrazovatelnykh dostyzenyi» studenta (na primere spetsyalyzatsyy «Ystorycheskaia ynformatyka»' [*Modeling of a teacher's portfolio: a teaching and methodological guide*], Kruh idei: mezhdystryplynarnie podkhodi v ystorycheskoi informatyke: nauch.tr. X konf. Assotsyatsyy "Ystoryia y kompiuter", Moskva.

3. Kendiukhova, AA 2016, *Profesiine portfolio: terytoriia uspikhu suchasnoho pedahoha [Teacher and student portfolios]*, KZ «KOIPPO imeni Vasyliia Sukhomlynskoho», Kirovohrad.

4. Kuku SI 2007, 'Elektronni portfolio ta veb-portfolio' [*Portfolio technology in education*], *Naukovi zapysky NaUKMA. Kompiuterni nauky*, vol. 73, Pp. 23-26.

5. Skakalska, L, Nyzhnyk, O, Dutchak, A & Klimkovska, S 2009, *Metodychnyi visnyk: Portfolio yak zasib pidvyshchennia yakosti osvity [Professional portfolio: the area of success of a modern teacher]*, iss 2, Pp. 59.

6. Vasylenko, LV 2007, 'Tekhnolohiia portfolio v osviti [*Electronic portfolios and web portfolios*], *Upravlinnia shkoloiu*, no 13, Pp. 12-15.

7. Vasylenko, NV 2010, *Portfolio pedahoha y uchnia [Portfolio as a means of improving the quality of education]*, Osнова, Kyiv.

Стаття надійшла до редакції 28.11.2023 р.